

STRUČNA I PEDAGOŠKA SPREMA NASTAVNIKA I STAREŠINA

Moderno naoružanje, složena ratna oprema i tehnika i sve složenije vođenje borbenih dejstava zahtevaju da vojnik i starešina budu stručno, politički i opštekulturno visoko obrazovani. Obuka mora da odgovara tim zahtevima ako se želi da ne zaostane i prati savremeni razvoj, jer nauka i tehnika stalno idu napred, a vojna misao se kao nikada u prošlosti brzo razvija i revolucionira. Rađaju se nove vojne discipline i veštine koje dalje razvijaju samu praksu. Proces vojnog obučavanja i vaspitanja postaje sve složeniji jer se savremeno naoružanje i oprema karakterišu sve većom složenošću. Vojna nastava se danas sastoji ne samo iz stručne i opšte, već i iz tehničke, ideološko-političke i fizičke nastave, zatim nastave za vojnike, podoficire, mlade oficiri i rezerviste itd. Dalje, nastava se deli po raznim rodovima i službama, a unutar ovih po raznim specijalnostima kojih je sve više. Ona u sebe uključuje probleme praktične obuke i materijalnog obezbeđenja vežbi, logorovanja i gađanja itd. itd. Uporedo sa tim vojnik mora da se vaspitava, opštekulturno i politički uzdiže. Za sve ovo neophodna su znanja, veštine i navike, iskustva, smisao i ljubav za svoj posao, jednom rečju — velika stručna i pedagoška sprema nastavnog i starešinskog kadra.

Iz ovog se vidi da nastavnički poziv zahteva sistematska i široka znanja iz oblasti svoje struke, vojne veštine i nauke uopšte, kao i iz oblasti pedagogije i psihologije.

Složenost nastavnčkog poziva uslovljena je složenošću samog vaspitno-obrazovnog procesa. Nastavnik je istovremeno i neposredni vaspitač. Govoreći o ulozi nastavnika, veliki ruski pedagog Ušinski kaže da je za vaspitanje i obrazovanje odlučujuća uloga »ličnosti neposrednog vaspitača koji se nalazi licem u lice s vaspitnikom. Uticaj ličnosti vaspitača na mladu dušu čini onu vaspitnu moć koja se ne može zameniti ni udžbenicima, ni moralnim sentencijama... Nastavnikovo delo, naizgled skromno, jedno je od najvećih dela istorije«.

To obavezuje nastavnika da neprekidno radi na svom daljem usavršavanju, da pažljivo analizira svoj rad stalno se bori za podizanje kvaliteta svoje vaspitno-obrazovne delatnosti. »Nastavnik koji radi na svom usavršavanju — kaže Pestaloci — radi na usavršavanju svoje škole«.

Plansko pedagoško obrazovanje. Poslednjih nekoliko godina u Vojnoj akademiji je razvijena dosta široka, intenzivna aktivnost na pedagoškom obrazovanju nastavnika. Pošlo se od toga da savremeni nastavnik, pored besprekornog stručnog poznavanja svog predmeta, mora da poznaje pedagogiju i psihologiju, posebno — da besprekorno poznaje nastavnu tehniku, da se pridržava didaktičkih principa u izvo-

đenju nastave, da izučava i poznaje psihološke osobine svojih pitomaca, da poznaje karakteristike nastavnog procesa, metode i sredstva za aktiviranje pitomaca u nastavi, da stalno usavršava instrumente proveravanja i ocenjivanja pitomaca u nastavi i sl. To su bili zahtevi i zadaci pred svakim nastavnikom.

Sistematskim i upornim radom svih članova kolektiva postignuti su dobri rezultati. To se pozitivno odrazilo na organizaciju i kvalitet izvođenja nastave, kao i na smanjenje grešaka i aktivnost nastavnika i pitomaca. Nastava, u celini, je išla ukorak sa savremenim zahtevima i potrebama. Jednom rečju, rezultati u nastavi su postali znatno bolji. Pored toga, naše iskustvo pokazuje da se pedagoško obrazovanje starijina mora postaviti na široku osnovu.

U organizaciji ovog rada polazilo se od toga da ono što je specifično u nastavi jedne škole može se sagledati, usvojiti i shvatiti samo sopstvenim istraživanjima, proverom sopstvene prakse, razvijanjem studijskog rada po problemima i oblastima i da nastavni proces treba stalno usavršavati: otklanjati suvišno teorisanje, nalaziti bolje instrumente praćenja uspeha i ocenjivanja više koristiti nastavnu tehniku, primenjivati najracionalnije metode i sredstva u radu, pratiti nastavnu literaturu i sl. Pored toga je istaknuto da svaki nastavnik mora da bude svestan toga da će njegova praksa rada biti sve slabijeg kvaliteta, ako ne prati pedagoško-psihološku literaturu, pre svega armijsku.

Pedagoško obrazovanje po nastavnim kolektivima. U našoj praksi takođe se pokazalo da se kolektivno obrazovanje može realno planirati samo na osnovu temeljnog poznavanja postojeće predpreme pojedinca. U tom smislu vršena su i istraživanja, provere u praksi i preko testova znanja. Pored ostalog, ispitivano je kako se poznaju pojmovi, kakva je tehnika i spretnost rukovanja nastavnim sredstvima, kakve se stručne, jezičke, methodske i druge greške čine pri predavanju itd. Proveravanje je dalo jasnu sliku pedagoškog obrazovanja pojedinaca, grupa nastavnika i celog kolektiva. Nakon toga, nije bilo teško planirati rad i davati konkretne zadatke za dalje podizanje pedagoške spreme nastavnika. Sve ovo je, pored ostalog, pokazalo da pedagoško obrazovanje treba organizovati tako da omogući svakom nastavniku i starešini dopunjavanje i proširivanje svoje pedagoške spreme i to one koja mu je potrebna i koja mu najviše odgovora. Naime, i rad i sadržaj je trebalo prilagoditi potrebama nastave i raditi ono što je najnužnije. Istina, bilo je i nastavnika i starešina koji sve te potrebe nisu sasvim shvatili. Zato je u kolektivu češće bilo na dnevnom redu pedagoško obrazovanje nastavnika, dok se prilikom analiza nastave, pri obilascima, na sastancima i konferencijama redovno raspravljalo o tom pitanju. Pri tome su uvek naglašavana dva zadatka: stručno i pedagoško uzdizanje nastavnog kolektiva. Polazilo se od toga, da od stepena pedagoške spreme nastavnika u mnogome zavisi i celokupan uspeh u nastavi i vaspitanju.

Detaljnija analiza praćenja pedagoško-psihološke literature pokazuje da nastavnici sada daleko više čitaju, veliku pažnju posvećuju svom daljem pedagoškom i kulturnom obrazovanju, ali da ima i takvih koji u tome još nisu mnogo napredovali. Pojedinci su uzimali i po 8 puta više knjiga ove vrste na čitanje no neki njihovi drugovi koji rade na

istom poslu. I iz ovoga može da se vidi da stepen pedagoške spremne nekih nastavnika još uvek nije garancija da oni mogu uspešno rešavati složene zadatke vaspitanja i obuke. Ali činjenica je da je takvih sve manje. Danas se već ne postavlja pitanje: koliko se uopšte prati ova literatura, no koliko čita i studira probleme svaki pojedinac. Sve je ovo samo podsticalo dalje pedagoško obrazovanje. Samo u prvoj polovini ove godine nastavnici su uzeli na čitanje četiri puta više knjiga no za pet godina ranije.

Kao drugi i još značajniji dokaz napredovanja i razvijanja interesa za sistematsko i šire pedagoško obrazovanje jeste poduhvat svih nastavnih kolektiva da izrade metodičke priručnike svojih predmeta. Pred kolektivom ovo i sada stoji kao zadatak od prvorazrednog značaja.

Pored toga, u Vojnoj akademiji je razvijen i seminarski oblik pedagoško-stručnog uzdizanja nastavnika. Takvih seminara održano je više. Na njima su obrađivane teme iz oblasti vaspitanja i nastave, među kojima: starešina kao vaspitač, organizacija nastavnog rada, priprema za nastavu, problemi naučnosti i idejnosti u nastavi, stručna i metodička sprema nastavnika, metoda strana primenjene nastave, audio-vizuelna sredstva u nastavi, praćenje, proveravanje i ocenjivanje, nastavna istraživanja u nekim armijama itd. Na seminarima je izučavana sopstvena praksa, iskustva i organizacija rada. Seminari su trajali više dana i dali su dobre rezultate.

Da bi se utvrdila vaspitno-obrazovna vrednost nastavnog časa u nastavi Vojne akademije, provereno je blizu 300 časova iz raznih predmeta. Elaborat ove analize, koji je dat na korišćenje nastavnicima, obuhvata preko 200 stranica teksta i obilje podataka, ocena i pokazatelja.

Boreći se za kvalitet i efikasnost nastave, škola uporno nastoji da upozna svoje nastavnike sa najsavremenijim nastavnim sredstvima. Najviše interesa kod pitomaca i nastavnika izazivaju audio-vizuelna sredstva i razni projekcioni aparati koji se danas sve više primenjuju, a nastavnici sve više stiču uverenje o neophodnosti tih sredstava u nastavnom radu.

U najnovije vreme formiraju se određene grupe nastavnika za istraživanje i analizu pojedinih vaspitno-obrazovnih područja. Materijali o pitanjima koja se proučavaju dostavljaju se kolektivima nastavnika na korišćenje ili se organizuju seminari, debate, sastanci na kojima se o ovome diskutuje. Pored toga, unutar pojedinih kolektiva obrađuju se razna aktuelna pitanja iz nastavnog procesa. Međutim, i pored svih tih kolektivnih napora pokazuje se da nema potpunih i trajnih rešenja bez upornog samostalnog rada svakog starešine. Sasvim je sigurno da je permanentan samostalan rad i dobro organizovano samoobrazovanje bitan uslov za brže i svestranije uzdizanje nastavnika.

Individualno pedagoško obrazovanje nastavnika. Praksa pokazuje da je organizacija samoobrazovanja složen posao. Utvrdilo se da je potrebno stalno pružati pomoć nastavnicima a naročito mlađima. U uslovima napornog svakodnevnog tempa života i rada nastavnika najvažnije je racionalno koristiti postojeće vreme, napraviti i ostvariti plan samoobrazovanja i samokontrole za ispunjavanje svojih obaveza.

Dobar je plan samostalnog rada ako je u njemu jasno određeno šta treba postići, koju literaturu proučiti i u kom vremenu. Poželjno je da plan bude za duži vremenski period.

Za uspešno razvijanje samostalnog rada pokazala se korisna i potrebna stručna konsultacija nastavnika. Za teme iz oblasti pedagogije i psihologije konsultovani su stručni profesori. Pored ovoga, škola stalno nastoji da što bolje snabde biblioteke potrebnom literaturom iz oblasti pedagogije i psihologije. Pokazuje se da je sve veći interes za izučavanje te literature. Raniji prigovori da nema knjiga, naročito iz vojnopedagoške problematike, danas se ne pojavljuju. Rad na pedagoškom obrazovanju postaje sve interesantniji. U želji da što više nauče nekoliko nastavnika je produžilo da studira na pedagoškoj, psihološkoj i sociološkoj grupi Beogradskog univerziteta. Škola ih u tome pomaže.

Uloga vojne psihologije u nastavi. Da bi nastavnik bio dobar nije mu dovoljno da poznaje samo svoj predmet, jer svaki predmet je jače ili slabije povezan sa drugim. Ne može se zamisliti bilo koji nastavni predmet kao potpuno nezavisan. Zato nastavnik mora poznavati ne samo svoj već i oblast predmeta koji su manje ili više povezani sa njegovim. U svojoj nastavnoj praksi on će se koristiti i dostignućima drugih nauka. To će mu omogućiti da bolje poznaje i sa većim uspehom predaje i svoj predmet. Takav je slučaj i s taktikom, vojnom istorijom, geografijom, vojnom topografijom, političkom ekonomijom itd. Kao vodeći predmet vojnog obrazovanja taktika je nesumnjivo povezana sa drugim predmetima koji na bilo koji način proučavaju neki od aspekata rata i borbe. Njenu vezu lako je zapaziti s nastavom gađanja, vojnom istorijom, geografijom, fizičkom obukom, moralom armije i sl. Nema ni jednog predmeta u vojnim školama i jedinicama koji više ili manje ne pomaže shvatanju uloge taktike u borbi. Slično je i kod drugih predmeta.

Međutim, na ovom mestu treba istaći da je za starešinu značajno da pored stručne i pedagoške spreme, poznaje i predmet rada vojne psihologije, s obzirom da je glavni i središnji problem koji ona istražuje čovek u ratu. Kao grana opšte psihologije, vojna psihologija nastoji da svojim istraživanjima doprinese starešinama i nastavnicima da uspešno pripreme čoveka za borbu. Ona ima široku oblast istraživanja. Njeno polje rada je vrlo obimno. Važno je njeno mesto u obuci i vaspitanju, borbenom moralu, klasifikaciji ljudstva za dužnosti, u problemima mentalne higijene vojnih lica u miru i ratu, psihološkim aspektima ratne propagande, u izučavanju vojnih kolektiva, psihologije ličnosti vojnika i starešina itd.

Ako je starešina i nastavnik upoznao rezultate njenih istraživanja o bilo kojem od navedenih pitanja, onda će nesumnjivo od toga imati velike koristi u svom radu. Uzmimo npr. borbeni moral. Njegov značaj za vojsku je veoma veliki, a počiva baš, kao što znamo na psihičkim funkcijama i osobinama svakog pojedinca. Kako se na moral odražavaju ideološko-politički ciljevi borbe, kako su oni prihvaćeni i usvojeni od ljudi, psihologija treba da odgovori i pomogne, jer od toga najčešće zavisi unutrašnja snaga armije, njena volja za borbu i stepen rešenosti njenog ličnog sastava da se izbori za pobjedu. Uopšte uzev, nema predmeta koji ne bi mogao da doprinese uzdizanju moralnih vrednosti

vaspitanika i gde psihologija nije pozvana da pomogne. Ako uzmemo disciplinu, čiji je značaj za armiju veoma veliki, i tu vidimo da nam je potrebna vojna psihologija. Ona analizira manifestacije vojne discipline, objašnjava korene, pojave i uticaje, istražuje rezultate raznih metoda i sredstava u vaspitanju, ubeđivanju, navikavanju, podsticanju, kažnjavanju i pokazuje put u nastavi. Sve su to važna saznanja koja moraju interesovati svakog nastavnika i starešinu. Sasvim je razumljivo da će ta saznanja pružiti pomoć starešini u podizanju svesne discipline kod vaspitanika.

No i pored najbolje volje, nastavnik ne može sve da zna. Ali on može i treba da ima dovoljno opšteg vojnog obrazovanja da se može snaći u taktici, u vojnoj istoriji i drugim predmetima koji se na ove naslanjaju. Radi toga, on mora stalno da bude u kursu razvoja svoje struke, da prati vojne časopise, štampu, da čita stručnu literaturu, da poznaje osnovna dostignuća i tendencije razvoja savremene vojne tehnike itd. Izučavajući oblasti svoga predmeta, on mora da bude dovoljno širok i svestrano obrazovan da se uspešno snalazi u svima bliskim i srodnim oblastima, a pre svega da besprekorno poznaje našu ratnu doktrinu. Jer, lična sprema nastavnika, bez obzira o kome se predmetu radi, ne može biti ograničena na usku stručnost svog predmeta. Svaki predmet ili oblast iz njega dodiruje se, oslanja ili prepliće i sa drugim predmetima. Na primer, nastavnik taktike mora, pre svega, sagledati probleme rata kao društvene pojave. Da bi sa uspehom mogao da predaje svoj predmet, on mora, pored ostalog i da poznaje dijalektičko-materijalistički pogled na svet. Nastavnik iz bilo kojeg ideološko-političkog predmeta mora opet da poznaje suštinu naše ratne doktrine i naše taktike, sve njene socijalne, ideološko-političke i vojne motive i pretpostavke.

Sve u svemu, zahtevi svestranog stručnog i pedagoškog obrazovanja nastavnika uslovljeni su složenim i raznovrsnim zadacima nastave. Zato je nužno da se iz dana u dan, iz godine u godinu uzdiže naše vojno vaspitanje na viši i kvalitetniji nivo. To doprinosi da i nastavna aktivnost bude na višem stepenu. Taj zadatak se može uspešno rešavati samo pod uslovom da nastavnici neprestano, svestrano i sistematski usavršavaju svoju stručnu, opštevojnu i pedagošku spremu.

Organska povezanost stručne i pedagoške spreme. Dve bitne odlike nastavnika — stručna i pedagoška sprema su funkcionalno i dijalektički uslovljeni. Značaj stručnosti u nastavničkom pozivu tesno je vezano s pedagoškim značenjem, pošto se pedagoške i stručne komponente u nastavnom procesu prepliću i uslovljavaju. Stručne vrednosti nastavnika mogu se ispoljiti jedino ako su zasnovani na pedagoškim principima nastave, a pedagoška kultura ako je bazirana na visokoj stručnosti. Svako odvajanje stručnih i pedagoških komponenata ili pretpostavljanje jednih drugim može samo negativno da se odrazi. Mi smo imali prilike da sretne nastavnike sa visokom stručnom spremom, ali da slabo organizuju i izvode nastavu, da slabo drže predavanja i da ne postižu dovoljno uspeha u radu. Samom stručnošću nastavnik nije u stanju da otkrije sve specifičnosti nastavnog procesa, treba poznavati i metodiku predmeta. Ali nastavnik ni od pedagoške teorije ne može očekivati recepte za svakodnevnu nastavnu praksu. Ona mu

je samo rukovodstvo, pokazatelj za akciju, daje mu orijentaciju za nastavni rad, naoružava ga da i sam istražuje i unapređuje nastavnu praksu. To znači da stručno i pedagoško obrazovanje nije cilj, već preduslov za rad, sredstvo kojim se treba koristiti kod vaspitanja i obrazovanja drugih. Ali je prirodno da će nastavnik koji dobro poznaje svoj predmet nalaziti i bolja metodička rešenja. Stručno spremniji nastavnik manje »robuje« konseptu ili udžbeniku nego onaj koji nema takve kvalifikacije. To utiče na njegovu sigurnost za vreme predavanja, na dikciju govora, način izražavanja misli, na povezanost pojedinih delova, partija itd. S druge strane, bolji stručnjak uspešnije mobilize pažnju vaspitnika. Stručniji nastavnik ima više mogućnosti da bolje koristi i očigledna sredstva za objašnjavanje pojmova, problema i rešenja. On se »slobodnije« ponaša na času, jer je u psihičkom preimućstvu u odnosu na nastavnika koji nema visoke stručne kvalitete. On je vrlo konkretan i jasan, lako se prati njegovo izlaganje čak i kad se radi o težem gradivu.

Ispitujući vaspitnike¹ došli smo do činjenica koje govore da su za autoritet i poštovanje nastavnika od primarnog značaja i stručna i pedagoška sprema. Ispitali smo kod 3 klase pitomaca. Pitanje je bilo — koje osobine najviše cenite kod vašeg nastavnika? Odgovor je skoro uvek bio da je to, pre svega, njegova stručnost, sposobnosti da dobro predaje i pravilno ocenjuje. Od svih anketiranih, 27% su odgovorili da najviše cene stručnu sposobnost, 25% pedagošku spremu, 18% pravilnost u ocenjivanju, 10% pristupačnost, 9% druželjublje i skromnost, 7% poznavanje i poštovanje vaspitnika, a 4% su naveli druge osobine.

Kao što se iz gornjih podataka vidi, stručnu i pedagošku spremu su istakli na prvo mesto. Međutim, ako pođemo od toga da i »pravičnost u ocenjivanju« zavisi takođe od stručnih i didaktičkih sposobnosti nastavnika, onda je za ove odlike 70% pitomaca dalo svoj glas, dok je samo 30% istaklo druge osobine.

Ovi podaci su verificirani i kontrolnim pitanjem — od kojih ćete se negativnih osobina naročito čuvati u vašoj starešinskoj praksi? Na ovo pitanje 21% pitomaca je odgovorilo da će se najviše čuvati neznanja, 14% nepravčnosti, 6% uobraženosti, 6% drskosti, 5% dvoiličnosti, 5% neozbiljnosti, 5% neurednosti, 4% nepristupačnosti, 4% preterane bliskosti, 4% vredanja potčinjenih, 3% netaktičnosti, 3% potcenjivanja potčinjenih, 2% nezalaganja, 2% nerazmišljanja, 2% naglosti i padanja u afekte, 2% sitničarenja, a 12% ostalog.

I ovde su jasno istaknute one negativnosti koje su posledica nestručnosti i nedostataka pedagoške kulture nastavnika — starešina.

Jednom anketom, gde su tražena mišljenja o nastavnicima, ponovo su potvrđeni navedeni podaci. Iznosimo, ilustracije radi, nekoliko karakterističnih odgovora pitomaca:

»... Za mene je autoritet nastavnik koji je dovoljno obrazovan, koji ima dovoljno stručnosti...«

»... Za mene je autoritet nastavnik NN, jer on to zaslužuje: pravičan je, ima svestrana znanja, voli svoj poziv i majstor je da uđe u dušu čoveka...«

¹ Ispitivanje vršeno u Vojnoj akademiji u Beogradu.

»... Ne sviđa mi se nastavnik koji se slabo izražava... Mene ne može da oduševi, pa čak ni da zainteresuje nastavnik, koji hoće mnogo, a sam daje malo...«

Navedena ispitivanja pokazuju da se autoritet nastavnika izgrađuje, pre svega, na visoko ispoljenim stručnim i pedagoškim svojstvima. Autoritet je u uskoj vezi sa pitanjem o ličnim osobinama pedagoga.

Pomanjkanjem stručnosti i pedagoške kulture nastavnik vrlo brzo gubi autoritet kod mlađih. Nedovoljno stručan i nedovoljno pedagoški obrazovan nastavnik dovodi sebe u sasvim nezavidnu situaciju — da nema uspeha u radu.

Problemi daljeg pedagoško-psihološkog i vojnostručnog obrazovanja starešina — nastavnika. Starešina je često u situaciji da u neposrednom kontaktu s potčinjenima, u nastavi i van nastave, objašnjava razna pitanja iz oblasti narodne odbrane, socijalističke izgradnje, spoljne politike, razvoja nauke, tehnike i drugo. U mnogim slučajevima, on će se uključiti u diskusiju zbog toga što je potrebno davati realna tumačenja aktuelnih pojava i događaja. Sve to upućuje na zaključak da starešina mora da ima široku političku, vojnu, opštu i tehničku kulturu.

Prisustvo najsavremenijih tehničkih sredstava u armiji sve je masovnije. Savremena tehnika daje nova obeležja i dimenzije najrazličitijim pitanjima organizacije vojske, obuke i vaspitanja njenog ličnog sastava. Visoka tehnička kultura starešina postala je jedan od bitnih činilaca za dalje podizanje borbene sposobnosti i vrednosti armije. Opravdano se tvrdi da svestrano obrazovan starešina mora, pored ostalog, da poseduje savremena tehnička znanja i spremu.

Pa ipak, isto toliko, a možda je i još važnije da starešine i nastavnici mogu uspešno da prenesu svoja opšta, vojna i tehnička znanja, umenja i veštine. To će uspeti samo ako dobro poznaju naučne principe organizacije vaspitno-obrazovnog procesa, ako dovoljno poznaju puteve, metode i sredstva vaspitno-obrazovnog rada. Poznavanje pedagoško-psiholoških zakonitosti nastavnog procesa, poznavanje suštine vojnog obrazovanja obezbeđuje da se u armiji razvijaju osobine svakog pojedinca. Samo nastavnik koji poznaje ove zakonitosti može uspešno da ogranižuje rad, da angažuje svakog pojedinca u procesu nastave, da povezuje nastavu i vaspitanje sa potrebama armije i društva.

Da bi racionalno organizovao obrazovni proces, starešina mora da zna: kakvim zakonitostima podleže saznanji proces, kako se stiče znanje kroz nastavu, kakva je uloga opažanja, predstava, pamćenja i mišljenja u nastavi i učenju, šta je pažnja i kakva je njena uloga u obrazovanju, kako se razvija sposobnost posmatranja, kakav je odnos učenja i zaboravljanja itd. Zbog toga nastavnik mora posedovati određena znanja iz vojne psihologije, pedagoške psihologije, andragogije, pedagogije i metodike svoga predmeta.

Tako postavljen problem dovodi nas do pitanja: kakve su mogućnosti, koji su to oblici preko kojih se sve ovo može naučiti. Pedagoško-psihološko i metodičko obrazovanje starešina nesumnjivo je najbolje

ako bi se ostvarilo tokom školovanja oficira. Međutim, odmah se postavlja pitanje: da li je to izvodljivo i da li se u tom pravcu može radikalno menjati postojeća praksa? Oslanjati se na obrazovanje putem školovanja nije dovoljna garancija, jer preko gradiva koje se daje u školama, pa makar ono bilo i daleko obimnije no što je obično, ne može se sve ovo postići. Vojne škole, svakako, ne mogu biti pedagoški fakulteti i akademije. Problem se okreće prema zahtevima da se starešina i nastavnici sami neprekidno uzdižu, dopunjavaju svoja znanja i spremu, da bi odgovorili svemu onome što nameće brz razvoj vojne nauke, tehnike, pa i razvoj pedagoško-psiholoških nauka. To ne znači da nije potrebno videti koliko odgovaraju sadašnja rešenja — da li su najracionalnija i slično. Iskustva Vojne akademije govore da su napori koji se ulažu, naročito kad je u pitanju usavršavanje nastavnika i starešina, davali dobre rezultate. Ima nedostataka koje moramo brže rešavati i otklanjati. Međutim, važno je to što je nastavni kolektiv uočio potrebu da je za uspešno vršenje svojih dužnosti neophodan sistematski, istrajan rad na svom daljem usavršavanju, na podizanju svojih stručnih, tehničkih i pedagoških znanja.

Svaki i najmanji predah u tom radu i daljem usponu stvara prepreke i rađa nove probleme. Nastavnik koji malo zna, čiji je domet »kratak« ne može da ide ukorak sa onim koji je majstor svog posla. Takvi nastavnici se zadovoljavaju »kratkim«, nedovršenim i nepotpunim odgovorima pitomaca, kriterij ocenjivanja im je blag, a ocene nedovoljno izdiferencirane. Većina pitomaca ima visoku prelaznu ocenu kod takvih nastavnika iako znanje tome ne odgovara. To ne koristi nikom, a najmanje pitomcima.

U ispitivanju metoda rada u pojedinim predmetima otkriveno je da jedan deo predmetnih nastavnika radi na osnovu stečene rutine i šablona, ne pokazujući naročitu sklonost da se usavršavaju i menjaju metode kojima se služe, bez obzira što daju bolje rezultate. Drugi, kojih je redovno manje, pokazali su sklonost za dalje obrazovanje i usavršavanje metoda rada, ali u tome najčešće nisu imali veliku podršku pa je i rezultat ostao nezavidan. Jedan deo nastavnika se, opet, stalno služio samo sa jednom ili dve metode u radu, ne gledajući na to da li takve »univerzalne« metode odgovaraju celokupnom programu i ciljevima predmeta. Bilo je i takvih koji su nedovoljno pažnje poklanjali povezivanju teorije sa praksom, što se negativno odrazilo na obučenoslušaoca za budući poziv.

Najzad, moglo se utvrditi da ni oblici rada nisu na svim časovima bili dobri, a ni podjednaki. Većina koristi samo tzv. frontalni oblik rada u učionici ili na terenu, a manje primenjuje grupni oblik, a skoro nikako rad sa pojedincem. Sve to ukazuje na potrebu većeg pedagoškog obrazovanja nastavnika.

Kompleksnost i složenost savremene borbe i visok stepen ratne tehnike sve više ističu potrebu celovitosti i svestrane afirmacije čoveka i zahteva ne samo moralno, ideološko-političke i vojne kvalitete, no i veću opštu spremu, visoku stručnost i tehničku kulturu svakog pripadnika armije. Sasvim je jasno da sve to naročito mora biti naglašeno kod starešina.

Zato se u tretiranju ovih pitanja polazilo od stanovišta da je prva i najvažnija pretpostavka stalnog uzdizanja nastave, intenzivno obrazovanje starešina i nastavnika. Jer, svestrano obrazovan starešina uvek će moći da usavršava vaspitno-obrazovni proces, da ga bolje organizuje, blagovremeno uočava greške, brzo i sigurno ih ispravlja itd. Pored toga, on će umeti da se stvaralački postavi u radu, da nalazi nova, bolja rešenja u vaspitanju i obuci, da racionalno koristi sredstva, snagu i vreme i obezbedi stalno napredovanje u radu. Takav nastavnik će moći autoritativno da rukovodi radom, da ispoljava trajan i svestran vaspitni uticaj na one koje obučava i kod njih razvija interes za vojna znanja i umenja.

Pukovnik
Radomir ŠĆEPANOVIĆ